

Волинський національний університет
імені Лесі Українки

ВВІЧЛИВІСТЬ

HUMANITAS

Випуск 4

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Чернета Світлана Юріївна, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки (*головний редактор*);

Борисюк Олена Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Брушневська Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Дьякон Антоніна, Dr.oec., професор, проректор з розвитку та інновацій, керівник відділу маркетингу, Університет прикладних наук ISMA (Рига, Латвія);

Коленда Наталія Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент, декан факультету економіки та управління, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Колосок Андрій Мирославович, кандидат економічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Лякішева Анна Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Мартинюк Тетяна Анатоліївна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Сушик Наталія Степанівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки.

Журнал ухвалено до друку Вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Протокол № 12 від 31 жовтня 2023 р.

Науковий журнал «Ввічливість. Humanitas»
zareєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 24809-14749Р від 27.04.2021 року)

«Ввічливість. Humanitas» включено до Переліку наукових фахових видань України категорії Б
(спеціальності 231 – Соціальна робота, 232 – Соціальне забезпечення)
відповідно до Наказу МОН України від 29.06.2021 № 735 (додаток 4).

Офіційний сайт видання: www.journals.vnu.volyn.ua/index.php/humanitas

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2786-4715 (Print)
ISSN 2786-4723 (Online)

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023

УДК 364.63-027.553:343.8]:616.98-036.22COVID-19

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.4.10>

Олена КАРПЕНКО

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський університет імені Бориса Грінченка, бульвар І. Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154

ORCID: 0000-0002-6715-2899

Жанна ПЕТРОЧКО

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський університет імені Бориса Грінченка, бульвар І. Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154

ORCID: 0000-0002-4413-1243

Тетяна СПІРИНА

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський університет імені Бориса Грінченка, бульвар І. Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154

ORCID: 0000-0003-0287-7343

Бібліографічний опис статті: Карпенко, О., Петрочко, Ж., Спіріна Т. (2023). Діяльність громадських і благодійних організацій, спрямована на допомогу постраждалим від домашнього насильства, у період пандемії COVID-19. *Ввічливість. Humanitas*, 4, 70–77, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.4.10>

ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ І БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, СПРЯМОВАНА НА ДОПОМОГУ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19

В Україні є чисельні свідчення зростання кількості випадків домашнього насильства за період карантину та режиму самоізоляції, спричинених пандемією COVID-19. І це засвідчують звіти Національної поліції України, представлені авторами статті. Аналіз випадків показав, що переважає фізичне насильство над жінками з боку чоловіків або співмешканців, насильство батьків над своїми дітьми, фізичне насильство чи психологічне насильство дорослих дітей над своїми батьками літнього віку.

Україна в час пандемії COVID-19 опинилася на межі кардинальних соціально ризикованих змін. По-перше, пандемія COVID-19, яка мала низку вже негативних наслідків, що вплинули на економічні та соціальні показники, по-друге, децентралізація, що змусила органи місцевої влади запрацювати у новому форматі, а нові зміни завжди спричиняють невпевненість та страх. За таких обставин, усі суб'єкти соціального сфери формували стратегію щодо подолання негативних наслідків спровокованою пандемією COVID-19, насамперед, з питань протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі.

У зв'язку з цим, зросла роль громадських та благодійних організацій в роботі з протидії домашньому насильству в Україні. Суть їхньої діяльності полягала у правовій допомозі, соціальній, психологічній, медичній допомозі, допомозі з вирішення проблем дітей, консультуванні. Набули поширення такі форми роботи, як: розташування в кризових кімнатах або притулках, консультації, індивідуальна і групова робота із психологом, організація консультації з сімейним чи іншим лікарем; організація стаціонарного лікування, консультації юриста, первинна правова допомога (консультування, оформлення документів), вторинна правова допомога (юридичний супровід в суді), ведення випадку, тощо. Консультування постраждалих від домашнього насильства було очним, телефонним, онлайн (через запити-відповіді через Інтернет та соціальні мережі, такі як Viber, WhatsApp, Telegram). Під час консультацій надавалися інформаційні, юридичні та психологічні послуги.

Авторами статті проаналізовано досвід діяльності громадських і благодійних організацій України, спрямованої на допомогу постраждалим від домашнього насильства, у період пандемії COVID-19.

Ключові слова: домашнє насильство, насильство за ознакою статі, гендерно зумовлене насильство, жінки, постраждали від домашнього насильства, громадські організації, благодійні організації, соціальна підтримка, соціальна допомога, соціальні послуги.

Olena KARPENKO

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of Social Pedagogy and Social Work Department, Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 I. Shamo Boulevard, Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: 0000-0002-6715-2899

Zhanna PETROCHKO

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of Social Pedagogy and Social Work Department, Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 I. Shamo Boulevard, Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: 0000-0002-4413-1243

Tetiana SPIRINA

PhD in Education, Associate Professor, Associate Professor at Social Pedagogy and Social Work Department, Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 I. Shamo Boulevard, Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: 0000-0003-0287-7343

To cite this article: Karpenko, O., Petrochko, Z., Spirina T. (2023). Diyal'nist' hromads'kykh i blahodiynykh orhanizatsiy, spryamovana na dopomohu postrazhdalym vid domashn'oho nasyt'stva, u period pandemiyi COVID-19 [Work of non-governmental and charitable organizations to support domestic violence survivors during the COVID-19 pandemic]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 4, 70–77, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.4.10>

WORK OF NON-GOVERNMENTAL AND CHARITABLE ORGANIZATIONS TO SUPPORT DOMESTIC VIOLENCE SURVIVORS DURING THE COVID-19 PANDEMIC

In Ukraine, there are numerous evidence that the number of cases of domestic violence has increased during the lockdown and self-isolation caused by the COVID-19 pandemic. And they are supported by reports of the National Police of Ukraine, referred to by the article authors. Analysis revealed that cases of physical violence against women by husbands or intimate partners, violence by parents against their children, and physical violence or psychological violence by adult children against their elderly parents predominate.

During the pandemic, Ukraine faced drastic, socially risky changes. Firstly, the COVID-19 pandemic, which negatively impacted economic and social indicators, and secondly, decentralization, which changed work approaches for local authorities, and innovations always cause uncertainty and fear. In this context, all social actors influenced the strategy to address the adverse impacts of the COVID-19 pandemic, particularly on issues of domestic violence and gender-based violence response.

In this regard, the role of non-governmental and charitable organizations in combating domestic violence in Ukraine has increased. The essential services included legal aid, social, psychological, and medical assistance, assistance in solving problems with children, and counseling. Other types of support included: referral to crisis rooms or shelters, consultations, individual and group work with a psychologist, organization of consultations with general physicians or other doctors; referral to healthcare centers, legal advice, primary legal aid (consulting, drafting of documents), secondary legal assistance (legal support in court), case management, etc. Counseling services for domestic violence survivors were provided face-to-face, by phone, and online (through online chatbots and social media channels such as Viber, WhatsApp, and Telegram). During consultations, informational, legal, and psychological services were provided.

The article authors analyzed the experience of non-governmental and charitable organizations in Ukraine providing support to domestic violence survivors during the COVID-19 pandemic.

Key words: domestic violence, gender violence, gender-based violence, women violence survivors, non-governmental organizations, charitable organizations, social support, social care, social services.

Постановка проблеми. Ситуація з COVID-19 спричинила багато проблемних питань у різних сферах діяльності, зокрема, й у сфері соціального захисту населення, а також запобігання та протидії домашньому насильству, випадки якого суттєво зросли за цей час. Система соціального забезпечення впродовж означеного періоду дещо похитнулася, але вона не перестала функціонувати,

а навпаки, стала потребувати додаткових ресурсів, нових підходів і швидкої адаптації інноваційних практик в роботу надавачів соціальних послуг (Liakh, Lekholetova та ін., 2021) та соціальної допомоги та підтримки, серед яких належне місце займають й громадські і благодійні організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У січні 2018 р. набрав чинності закон

України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», яким регламентуються організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики спрямовані на захист прав та інтересів постраждалих від домашнього насильства, включаючи заходи із соціальної підтримки постраждалих (Про запобігання та протидію домашньому насильству, 2023). Важливу роль цим законом відведено громадським та благодійним організаціям. Також ним вперше вводяться такі інституції як спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб. До них належать притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі. Однією з важливих, запроваджених Законом складових соціального захисту та підтримки постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі є надання місцевим органам державної влади та місцевого самоврядування правових підстав для створення спеціалізованих служб підтримки постраждалих (Денисюк, Дуля, Вайнола, Епель, Жуков, Карпенко, Клішевич та ін., 2023).

Передумовою розвитку спеціалізованих послуг для постраждалих слугувала ініціатива 2015 р. Фонду ООН у галузі народонаселення, Міністерства соціальної політики України та Міжнародного благодійного фонду «Українська фундація громадського здоров'я» щодо створення та пілотування перших спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, а саме мобільних бригад соціально-психологічної допомоги, які виявляли і надавали екстрену та планову соціально-психологічну допомогу постраждалим від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Із 2018 р. за підтримки міжнародної спільноти, в партнерстві з місцевими громадськими та благодійними організаціями, почали розвиватись перші в Україні денні центри та притулки для

постраждалих. За час реалізації цього проєкту було виявлено та надано соціально-психологічну підтримку більш, ніж 55 тис. постраждалим від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. А з 2018 р. були активізовані процеси інтеграції напрацьованої моделі до системи реагування на домашнє насильство на рівні місцевих громад, в тому числі і з залученням місцевих громадських та благодійних організацій, розроблені відповідні підзаконні акти.

Власне в партнерстві з місцевими громадськими та благодійними організаціями (Благодійний фонд «Ініціатива», Благодійна організація «Благодійне товариство» Шанс» м. Кривий Ріг, Запорізька обласна громадська організація «Об'єднання психологів та психоаналітиків «Взаємодія», Донецька обласна громадська організація «Ліга соціальних працівників», Вінницька обласна правозахисна організація «Джерело надії», а також громадські організації: «Громадський Рух «Віра, Надія, Любов», «Ліга соціально відповідальних жінок», «Рада жінок Донеччини», «Центр соціально-психологічної підтримки громади») впродовж 2018-2019 рр. було створено 9 денних центрів та 10 притулків для жінок, що постраждали від домашнього насильства в Вінницькій та Харківській областях, в мм. Харків, Одеса, Кривий Ріг, Бердянськ, Рубіжне, Маріуполь, Херсон та Слов'янськ. Із 2012 р. в рамках роботи Міжнародного благодійного фонду «Українська фундація громадського здоров'я» працюють денний центр для жінок та соціальна квартира в м. Києві, моделі яких і були взяті за основу при створенні мережі денних центрів та притулків для жінок в Україні.

Закон України «Про соціальні послуги» визначає основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків, особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах (Про соціальні послуги, 2022). Домашнє насильство та насильство за ознакою статі є одними з чинників, які можуть зумовити складні життєві обставини.

У ньому визначено, що надавати соціальні послуги можуть не лише державні, а й недержавні організації. До надавачів соціальних послуг недержавного сектору належать також громадські об'єднання, благодійні,

релігійні організації, фізичні особи-підприємці та фізичні особи, які надають соціальні послуги з догляду відповідно до цього Закону без здійснення підприємницької діяльності. Також визначені базові соціальні послуги, надання яких гарантується місцевими адміністраціями, виконавчими органами міських рад, міст обласного значення, а також виконавчими органами об'єднаних громад. Так, основні соціальні послуги спрямовані на: соціальну профілактику – запобігання виникненню складних життєвих обставин та/або потраплянню особи/сім'ї в такі обставини; соціальну підтримку – подолання особою/сім'єю складних життєвих обставин; соціальне обслуговування – мінімізацію для особи/сім'ї наслідків складних життєвих обставин, підтримку їхньої життєдіяльності та включення в громаду.

Водночас, згаданим законом введено термін «система надання соціальних послуг», до якої належать уповноважені органи, надавачі та професійні об'єднання працівників системи надання соціальних послуг, одержувачі соціальних послуг та їхні об'єднання. Отже, неурядові організації повноцінно можуть здійснювати свою діяльність у вигляді надання соціальних послуг.

Попри активні спроби організацій громадянського суспільства надавати соціальні послуги, в т.ч. постраждалим від домашнього насильства, на сьогодні, в Україні основну частку соціальних послуг надають державні структури – інституційні заклади для різних категорій населення, соціальні служби в громадах. Європейська ж практика спирається на інших надавачів послуг – громадські та благодійні організації, що працюють в громадах та практикують оцінювання її потреб (Liakh, Spirina & Lekholetova, 2022). Експерти схиляються до думки, що державні соціальні служби більш централізовані та ефективні для мобілізації інтенсивного впливу, але за якістю послуг недержавні надавачі більш ефективні, і дешевші. Їхня роль у швидкому реагуванні на проблему домашнього насильства в період пандемії COVID-19 є колосальною.

Метою статті є аналіз досвіду діяльності громадських і благодійних організацій України, що була спрямована на допомогу постраждалим від домашнього насильства, у період пандемії COVID-19.

Виклад основного матеріалу. За період пандемії COVID-19 в українців не тільки знизився рівень доходів, що призвів до економічних проблем у сім'ї, а й змінилися сімейні взаємовідносини. Настрої носять здебільшого негативний характер, збільшилася кількість конфліктів, які подекуди, переростали в прояви жорстокого поводження. Відповідно, під час пандемії, збільшилася і статистика звернень щодо проявів домашнього насильства, про що свідчать результати звернень до відповідних органів, структур та надавачів послуг. Проаналізуємо ці дані за 2019 та 2020 рр.

За даними Міністерства соціальної політики України, на кінець 2019 р. (не враховуючи останні місяці) було зафіксовано понад 95 тис. звернень з приводу домашнього насильства, що у порівнянні з 2018 роком на 11% більше (Ніжинський, 2019). Але, вже в річному звіті Міністерства соціальної політики України (4. Соціальний звіт за 2019 р., 2019) зазначено, що упродовж звітнього періоду (повністю за 2019 р.) суб'єктами взаємодії зафіксовано 130 514 звернень з приводу домашнього насильства, що вже на 15% стало більше, у порівнянні з аналогічним періодом 2018 р. (110 687 звернень), з них: від дітей надійшло 1055 звернень; від жінок – 114 811 звернень, що становить 88% від загальної кількості; від чоловіків – 14 648 звернень, що складає 10,5 % від загальної кількості звернень. Обліковано 242 звернення щодо вчинення домашнього насильства стосовно осіб з інвалідністю.

Так, за офіційними даними Національної поліції України, за перше півріччя 2020 р. було виявлено більше осіб, які вчинили насильство в сім'ї, ніж у 2019 р.. За перше півріччя 2020 р. таких осіб було зафіксовано 51 584 особи (Звіт про стан застосування адміністративного законодавства органами Національної поліції України за 6 місяців 2020 р.). Якщо в період 2019 р. було зафіксовано таких випадків лише 27 757 осіб (дані вказані за перші 5 місяців 2019 р.) (Інформація про стан застосування законодавства про адміністративну відповідальність органами Національної поліції за 5 місяців 2019 р., 2019). Зросла й кількість складених адміністративних протоколів у першому півріччі відповідних років: 68 852 – 2020 р.; 36 165 – 2019 р..

Зросла кількість і кримінальних правопорушень пов'язаних із насильством у сім'ї. За

даними Генеральної прокуратури України, на грудень 2019 р. зареєстровано 2 554 кримінальних правопорушень. Так, за період січень-жовтень 2020 р. кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень, пов'язаних із насильством у сім'ї, становить уже 3 435 випадків (Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування).

За даними Міністерства соціальної політики України (Підписано Указ Президента «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства», 2020), станом на 01.08.2020 р. надання соціальних послуг, у тому числі тимчасового притулку особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема, внаслідок вчинення щодо них домашнього насильства та насильства за ознакою статі, забезпечують: 393 мобільних бригади соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі; 28 притулки або відділення для осіб, які постраждали від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі; 2 центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб; 11 центрів денного перебування для постраждалих осіб; 116 обласних, міських, районних «гарячих ліній».

Наведена інформація стосується державних надавачів послуг, хоча і містить дані надавачів послуг, які працюють в структурі благодійних та громадських організацій.

У всьому світі експерти били на сполох щодо спалаху домашнього насильства під час пандемії COVID-19, називаючи це «пандемією всередині пандемії». Міжнародні дослідження підтверджують факт, що в кризові періоди, коли зростають загрози життю й здоров'ю, а також економічній і фінансовій безпеці, поширюються домашнє й гендерно зумовлене насильство (*Violence against women and girls: the shadow pandemic*, 2020).

З позиції сьогодення, можна ствердно заявляти, що пандемія COVID-19 змінила наше життя кардинально у всіх сферах діяльності. Через карантинні обмеження корективів потребували не тільки сфера бізнесу, але і громадський сектор вносив численні зміни у свою роботу, щоб продовжувати реалізовувати проекти та ініціативи і таким чином досягати своєї

місії. За таких обставин, громадянське суспільство розробляло маркетингові стратегії, аби втілювати їх у життя громадян та забезпечувати успішний розвиток територіальних громад в Україні.

Упродовж останніх років відбулося чимало позитивних змін у розбудові громадського суспільства. Відповідальність та небайдужість громадян зробило цей сектор значущим у різних сферах діяльності, від приватної підтримки до волонтерського напрямку. Рішучим у своїх поглядах та діях громадське суспільство стало після перемоги Революції Гідності. Згідно з опитуванням представників громадянських організацій впливовість громадського сектору різко зросла із 2,2 бали (за 5-бальною шкалою) до 4 балів, проте надалі поступово зменшувалася до 3,2 бали наприкінці 2018 р. (Чи стала Революція гідності рушієм розвитку громадянського суспільства – експертне опитування, 2019). А вже у 2020 р. рівень довіри знову виріс. Насамперед, це спровоковано пандемією COVID-19, де громадяни знову вбачали потребу в громадських організаціях та волонтерах, зокрема. Але, якщо за попередні роки діяльність громадських організацій була спрямована здебільшого на допомогу учасника АТО/ООС, внутрішньо переміщеним особам, на реабілітацію та їхній соціальний захист, то після цього багато організацій перекваліфікувалося в надання медичної та соціально-психологічної допомоги, в т.ч. постраждалим від домашнього насильства.

Тому, є важливим створення умов для формування та розвитку ринку соціальних послуг, які можуть надаватися не лише державними установами, а й можуть здійснюватися громадськими та благодійними організаціями. Адже, соціальні послуги передбачають соціально-психологічну, економічну, інформаційну, соціально-медичну, соціально-педагогічну, юридичну підтримку та допомогу незахищеним верствам населення, зокрема, тим, хто постраждав від домашнього насильства. За період пандемії кількість таких вразливих груп значно зросла, адже ізоляція вдома призвела до частих конфліктів, зниження економічних показників у сім'ї, а соціально-психологічна гармонія сім'ї просто порушилася. Особливо значущу увагу приділялось питанням протидії домашньому насильству та насильству за озна-

кою статі, у тих регіонах та громадах, які найбільше постраждали під час пандемії.

Робота з постраждалими від насильства полягала у правовій допомозі, соціальній, психологічній, медичній допомозі, допомозі з вирішення проблем дітей, консультуванні тощо (часто із використання ІКТ) (Liakh та ін., 2021).

У період пандемії COVID-19 набули поширення такі форми роботи: розташування в кризових кімнатах або притулках, консультації – очні або через «гарячу» лінію, індивідуальна і групова робота із психологом, організація консультації з сімейним чи іншим лікарем; організація стаціонарного лікування, консультації юриста, первинна правова допомога (консультування, оформлення документів), вторинна правова допомога (юридичний супровід в суді), ведення випадку, тощо.

У свою чергу, консультування постраждалих від домашнього насильства було очним, телефонним, онлайн (через запити-відповіді через Інтернет та соціальні мережі, такі як Viber, WhatsApp, Telegram). Під час консультацій надавалися інформаційні, юридичні та психологічні послуги.

Нижче наведемо приклад адаптації послуг Міжнародного благодійного фонду «Українська фундація громадського здоров'я» до карантинних обмежень та викликів, пов'язаних з COVID-19.

На початок пандемії Фонд забезпечував діяльність 12 мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим від домашнього насильства та насильства за ознакою статі на підконтрольних територіях Донецької та Луганської областей в рамках проекту «Комплексний підхід до вирішення проблеми гендерно зумовленого насильства та насильства проти хлопців, дівчат, чоловіків та жінок у східних регіонах України», який фінансується Дитячим фондом ООН (UNICEF).

Мобільні бригади охоплювали своєю діяльністю такі території: Краматорськ та Дружківка; Слов'янськ, Святогірськ, Лиман та Слов'янський район, Олександрівський район; Константинівка та Костянтинівський район, м. Торецьк; Бахмут, Соледар, Часів Яр та Бахмутський район; Волноваха, Волноваський район, Великоновосілківський район; Селидове; Новоайдар та Новоайдарський район; Северодонецьк (в екстрених випадках – Лисичанськ); Станиця

Луганська та Станично-Луганський район; Кремінна та Кремінський район; Рубіжне; Попасна та Попаснянський район.

У зв'язку з пандемією коронавірусної інфекції COVID-19, оголошеної ВООЗ у березні 2020 р., у забезпеченні діяльності постали такі виклики: обмеження проведення публічних інформаційних заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі; обмеження планових виїздів та превентивних виїздів у сім'ї з ризиком виникнення насильства; неможливість надання планових очних консультацій, прийому громадян, які є постраждалими від насильства в денному форматі роботи.

Через виникнення обмежень та викликів фондом в консультаціях з місцевими органами влади (центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді) та ЮНІСЕФ, було прийнято ряд рішень для забезпечення стабільності роботи та доступу громадян до послуг мобільних бригад соціально-психологічної допомоги з урахуванням ситуації та забезпечення безпеки фахівців: проведення та надання екстрених та планових психологічних консультацій та консультацій із соціальних, юридичних питань клієнтам (жінкам, дітям, чоловікам) у віддаленому режимі (з дому) за допомогою телефонного зв'язку (в тому числі додатково закуплених номерів) та надання консультацій за допомогою Skype; забезпечення екстрених виїздів фахівців мобільних бригад лише в кризових випадках, коли існує загроза життю та здоров'ю потерпілих.

Під час телефонних або онлайн консультацій члени мобільної бригади (психологи та соціальні працівники) надавали такі види консультацій: психологічні (кризові, планові, підтримуючі, профілактичні); інформаційні (щодо наявних послуг, перенаправлення, тощо); з питань соціального супроводу.

Для забезпечення фіксування інформації щодо надання консультацій фондом було розроблено онлайн моніторингову форму та проведено навчання з фахівцями мобільних бригад щодо заповнення форми та подання інформації. На основі моніторингу та аналізу заповнених форм донору та державним партнерам подавалась інформація щодо ситуації насильства під час вимушеного карантину та появи нових запитів та викликів в громадах проекту.

Поширення інформації щодо нового формату діяльності мобільних бригад соціально-психологічної допомоги здійснювалося за допомогою інформаційних ресурсів фонду та партнерських організацій («Восток SOS», «Розірви коло», «Щастя в 4 руки»), мережу Facebook, в т.ч. на невідконтрольованих територіях, з вказанням контактів (телефонів та Skype), за якими можна отримати допомогу.

Також, варто зазначити, що для підтримки стабільного психологічного стану фахівцям мобільних бригад надавались психологічні супервізії, а також діяв чат цілодобової психологічної підтримки супервізором, проведено вебінар щодо надання психологічної допомоги. За необхідності проводились онлайн зустрічі та групові дзвінки. Для забезпечення зв'язку з персоналом бригад та підтримки керівників бригад, працював чат керівників мобільних

бригад, виконавчим директором фонду записуються відеозвернення для членів бригад.

Висновки. Домашнє насильство, насильство за ознакою статі, гендерно зумовлене насильство, яке існує в Україні і визнано серйозною проблемою, вимагає значних і комплексних зусиль для подолання, а відповідно, і залучення різноманітних суб'єктів, діяльність яких спрямована на подолання цих явищ. Важливу роль в цьому відіграють громадські та благодійні організації, що підкреслено в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Досвід діяльності громадських і благодійних організацій із надання допомоги постраждалим від домашнього насильства у період пандемії COVID-19 зарекомендував ці організації як кваліфікованого суб'єкта соціальної роботи, який є більш гнучким в екстрених умовах, порівняно з державними соціальними службами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII : станом на 3 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 01.12.2023).
2. Ніжинський С. Українці менше замовчують випадки домашнього насильства, а це – свідчення рівня довіри до органів державної влади. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayinci-menshe-zamovchuyut-vipadki-domashnogo-nasilstva-ce-svidchennya-rivnya-doviri-do-organiv-derzhavnoyi-vladi-sergij-nizhinskij> (дата звернення: 23.11.2023).
3. Соціальний звіт за 2019 р. Міністерства соціальної політики України. *Міністерство соціальної політики України*. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Zvit.html> (дата звернення: 23.11.2023).
4. Звіт про стан застосування адміністративного законодавства органами Національної поліції України за 6 місяців 2020 р.. *Офіційний сайт Національної поліції*. URL: <https://www.npu.gov.ua/materials/vidkriti-dani/zvit-pro-stan-zastosuvannya-administrativnogo-zakonodavstva-organami-nacjonalnoji-policiji-ukrajini-za-6-misyacziv-2020-roku/> (дата звернення: 23.11.2023).
5. Інформація про стан застосування законодавства про адміністративну відповідальність органами Національної поліції за 5 місяців 2019 р.. *Офіційний сайт Національної поліції*. URL: <https://data.gov.ua/dataset/3722406b-f775-4fe5-97e1-54732d9e4f6e> (дата звернення: 23.11.2020).
6. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Генеральна прокуратура України. *Генеральна прокуратура України*. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114140&libid=100820 (дата звернення: 23.11.2023).
7. Підписано Указ Президента «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства». *Міністерство соціальної політики України*. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/19092.html> (дата звернення: 23.11.2023).
8. Violence against women and girls: the shadow pandemic. Statement by Phumzile Mlambo-Ngcuka, Executive Director of UN Women. *UN Women*. URL: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/statement-ed-phumzile-violence-against-women-during-pandemic> (date of access: 23.11.2023).
9. Чи стала Революція гідності рушієм розвитку громадянського суспільства – експертне опитування. *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва*. URL: <https://dif.org.ua/article/chi-stala-revoljutsiya-gidnosti-rushiem-rozvitku-gromadyanskogo-suspilstva-ekspertne-opituvannya> (дата звернення: 23.11.2023).
10. Liakh T., Spirina T., Lekholetova M. Methods of territorial community assessment of own needs. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: «Pedagogy. Social Work»*. 2022. No. 1(50). P. 178–181. URL: <https://doi.org/10.24144/524-0609.2022.50.178-181> (date of access: 01.12.2023).
11. Development of youth volunteer programs in the condition of the Covid-19 pandemic in the communities, neighboring to the area of the joint forced operation in the east of Ukraine / T. Liakh et al. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*. 2021. Vol. 3. P. 316–326. URL: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol3.6334>.
12. Building professional competences of social workers through distance learning in the context of the COVID-19 pandemic / T. Liakh et al. *E-learning in the Time of COVID-19 : Monograph* / ed. by E. Smyrnova-Trybulska. Katowice-Cieszyn, 2021. P. 151–162. URL: <https://doi.org/10.34916/el.2021.13.13>.

13. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О. Денисюк та ін. ; ред.: О. Епель, Т. Лях, І. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/374582040_Aktualni_pitanna_socialnoi_roboti/related#fullTextFileContent.

14. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 23.11.2023).

REFERENCES:

1. Pro zapobihannya ta protydyiu domashn'omu nasyt'stvu [On domestic violence prevention and response], Zakon Ukrainy № 2229-VIII (2023) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> [in Ukrainian].

2. Pro sotsialni posluhy [On social services], Zakon Ukrainy № 2671-VIII (2022) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> [in Ukrainian].

3. Nizhyns'kyu S. Ukrayintsi menshe zamovchuyut' vypadky domashn'oho nasyt'stva, a tse – svidchennya rivnya doviry do orhaniv derzhavnoyi vlady [Ukrainians report more cases of domestic violence that is evidence of higher trust to governmental agencies]. Uryadovyy portal. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayinci-menshe-zamovchuyut-vipadki-domashnogo-nasilstva-ce-svidchennya-rivnya-doviri-do-organiv-derzhavnoyi-vladi-sergij-nizhinskij> [in Ukrainian].

4. Sotsial'nyy zvit za 2019 r. Ministerstva sotsial'noyi polityky Ukrainy [2019 Social Report of the Ministry of Social Policy of Ukraine]. Ministerstvo sotsial'noyi polityky Ukrainy. Retrieved from: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Zviti.html> [in Ukrainian].

5. Zvit pro stan zastosuvannya administratyvnoho zakonodavstva orhanamy Natsional'noyi politsiyi Ukrainy za 6 misyatsiv 2020 r. [Report on application of administrative legislation by the National Police of Ukraine for 6 months of 2020] Ofitsynyy sayt Natsional'noyi politsiyi. Retrieved from: <https://www.npu.gov.ua/materials/vidkriti-dani/zvit-pro-stan-zastosuvannya-administrativnogo-zakonodavstva-organami-naczionalnoji-policziji-ukrajini-za-6-misyacziv-2020-roku/> [in Ukrainian].

6. Informatsiya pro stan zastosuvannya zakonodavstva pro administratyvnu vidpovidal'nist' orhanamy Natsional'noyi politsiyi za 5 misyatsiv 2019 r. [Information on application of the legislation on administrative responsibility by the National Police offices for 5 months of 2019] Ofitsynyy sayt Natsional'noyi politsiyi. Retrieved from: <https://data.gov.ua/dataset/3722406b-f775-4fe5-97e1-54732d9e4f6e> [in Ukrainian].

7. Pro zareyestrovani kryminal'ni pravoporushennya ta rezul'taty yikh dosudovoho rozsliduvannya [About registered criminal offenses and the results of their pre-trial investigation]. Heneral'na prokuratura Ukrainy. Heneral'na pr.ratura Ukrainy. Retrieved from: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114140&libid=100820 [in Ukrainian].

8. Pidpysano Ukaz Prezydenta «Pro nevidkladni zakhody iz zapobihannya ta protydyiu domashn'omu nasyt'stvu, nasyt'stvu za oznakoyu stati, zakhystu prav osib, yaki postrazhdaly vid takoho nasyt'stva» [Signed the Presidential Decree "On urgent measures to prevent and combat domestic violence, gender-based violence, and protect the rights of violence survivors"]. Ministerstvo sotsial'noyi polityky Ukrainy. Retrieved from: <https://www.msp.gov.ua/news/19092.html> [in Ukrainian].

9. Violence against women and girls: the shadow pandemic. Statement by Phumzile Mlambo-Ngcuka, Executive Director of UN Women. UN Women. Retrieved from: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/statement-ed-phumzile-violence-against-women-during-pandemic>

10. Chy stala Revolyutsiya hidnosti rushiyem rozvytku hromadyans'koho suspil'stva – ekspertne opytuvannya [Did the Revolution of Dignity become a driving force for the development of civil society - an expert survey]. Fond Demokratychni initsiatyvy imeni Il'ka Kucheriva. Retrieved from: <https://dif.org.ua/article/chi-stala-revolutsiya-gidnosti-rushiem-rozvitku-gromadyanskogo-suspilstva-ekspertne-opytuvannya> [in Ukrainian].

11. Liakh, T., Spirina, T., & Lekholetova, M. (2022). Methods of territorial community assessment of own needs. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: «Pedagogy. Social Work»*, (1(50)), 178–181. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.50.178-181>

12. Liakh, T., Lekholetova, M., Kotelevets, A., Spirina, T., & Shved, O. (2021). Development of youth volunteer programs in the condition of the Covid-19 pandemic in the communities, neighboring to the area of the joint forced operation in the east of Ukraine. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*, 3, 316–326. <https://doi.org/10.17770/sie2021vol3.6334>

13. Liakh, T., Spirina, T., Lekholetova, M., & Shved, O. (2021). Building professional competences of social workers through distance learning in the context of the COVID-19 pandemic. *E-learning in the Time of COVID-19* (p. 151–162). STUDIO NOA. <https://doi.org/10.34916/el.2021.13.13>

14. Denysiuk, O., Dulia, A., Vainola, R., Epel, O., Zhukov, V., Karpenko, O., Klishevych, N., Kotelevets, A., Lekholetova, M., Liutyi, V., Liakh, T., Ostrolutska, L., Petrochko, Zh., Sapiha, S., Sylantjeva, I., Spirina, T., Sulitskyi, V., Faidiuk, O., & Shved, O. (2023). *Aktualni pytannia sotsialnoi roboty [Current issues of social work]* (O. Epel, T. Liakh & I. Sylantjeva, Red.). RIK-U. https://www.researchgate.net/publication/374582040_Aktualni_pitanna_socialnoi_roboti/related#fullTextFileContent [in Ukrainian].

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Оксана ВЕРБОВСЬКА, Оксана КРАВЧЕНКО

КОМПЛЕКСНА: СОЦІАЛЬНА, ПСИХОЛОГІЧНА, ПРОФЕСІЙНА ТА ТРУДОВА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ: З ДОСВІДУ КИЇВСЬКОГО МІСЬКОГО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНОЇ, ПСИХОЛОГІЧНОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ТРУДОВОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ «АСКОЛЬД».....3

Світлана ЗАЄЦЬ, Вікторія МАРКІНА

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ХОРЕОГРАФІЧНИХ ПРОЄКТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ.....11

Олена КАРПЕНКО

МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА.....18

Ірина КАРПИЧ

НАПРЯМКИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З ПРОФІЛАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА...25

Наталія КОЛЯДА, Оксана КРАВЧЕНКО

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ ПРОФЕСІЙНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ЗНАЧЕННЯ SOFT SKILLS.....31

Вікторія СТЕПАНЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОЦЕСУ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ З ДОГЛЯДУ ЛЮДЯМ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....38

Ольга СТОЛЯРИК, Ганна СЛОЗАНСЬКА, Ірина КРИНИЦЬКА

КОНЦЕПЦІЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ЗАКОРДОННІЙ ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: СИСТЕМНИЙ ОГЛЯД.....44

Лариса СУЩЕНКО, Наталія ЗАВЕРИКО, Тетяна СОЛОВ'ЙОВА

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА.....54

Yuliia ТКАЧУК

INNOVATIVE METHODS OF SOFT SKILLS DEVELOPMENT OF FUTURE SOCIAL WORKERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....61

Олена КАРПЕНКО, Жанна ПЕТРОЧКО, Тетяна СПІРИНА

ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ І БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, СПРЯМОВАНА НА ДОПОМОГУ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19.....70

РОЗДІЛ 2

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Інна ЖУРБА, Олександр ЯКУШЕВ, Людмила ТЕРНОВА, Наталія САМАРА, Юлія ПРИСЯЖНЕНКО

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ТА ПІДХОДИ ЩОДО СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ.....78

Олексій КЛОЧКО, Анжела ПОЛЯНИЧКО

РЕАЛІЗАЦІЯ ФОРМИ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ НА РИНКУ ПРАЦІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....87

CONTENTS

SECTION 1

ACTUAL PROBLEMS OF SOCIAL WORK

Oksana VERBOVSKA, Oksana KRAVCHENKO

COMPREHENSIVE: SOCIAL, PSYCHOLOGICAL, PROFESSIONAL AND LABOR REHABILITATION OF PERSONS WITH DISABILITIES: FROM THE EXPERIENCE OF THE KYIV CITY CENTER FOR SOCIAL, PSYCHOLOGICAL, PROFESSIONAL AND LABOR REHABILITATION «ASKOLD».....3

Svitlana ZAIETS, Viktoria MARKINA

FORMATION OF THE NATIONAL CONSCIOUSNESS OF UKRAINIANS IN THE CONTEXT OF SOCIAL AND CHOREOGRAPHIC PROJECTS IN THE CONTEXT OF WAR.....11

Olena KARPENKO

METHODS OF SOCIAL WORK AS AN INGREDIENT OF SUCCESS PROFESSIONAL ACTIVITIES OF THE SOCIAL WORKER.....18

Iryna KARPYCH

AREAS OF WORK OF A SOCIAL WORKER IN THE PREVENTION OF SOCIAL ORPHANHOOD.....25

Natalia KOLIADA, Oksana KRAVCHENKO

SOCIAL-PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF SOCIAL SKILLS DEVELOPMENT IN FUTURE PROFESSIONAL SOCIAL WORKERS: THE IMPORTANCE OF SOFT SKILLS.....31

Viktoriia STEPANENKO

PECULIARITIES OF DOCUMENTATION MANAGEMENT FOR THE ORGANIZATION AND THE PROCESS OF PROVIDING CARE SOCIAL SERVICES TO ELDERLY PEOPLE UNDER MARTIAL LAW CONDITIONS.....38

Olha STOLIARYK, Hanna SLOZANSKA, Iryna KRYNYTSKA

THE CONCEPT OF REHABILITATION OF PERSONS WITH DISABILITIES IN THE PRACTICE OF SOCIAL WORK ABROAD: A SYSTEMATIC REVIEW.....44

Larisa SUSCHENKO, Natalia ZAVERYKO, Tatiana SOLOVYOVA

SPECIFICITIES OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES USE IN THE FORMATION OF SOCIAL WORKER'S PROFESSIONAL COMPETENCE.....54

Yuliia TKACHUK

INNOVATIVE METHODS OF SOFT SKILLS DEVELOPMENT OF FUTURE SOCIAL WORKERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....61

Olena KARPENKO, Zhanna PETROCHKO, Tetiana SPIRINA

WORK OF NON-GOVERNMENTAL AND CHARITABLE ORGANIZATIONS TO SUPPORT DOMESTIC VIOLENCE SURVIVORS DURING THE COVID-19 PANDEMIC.....70

SECTION 2

ACTUAL PROBLEMS OF SOCIAL SECURITY

Inna ZHURBA, Oleksandr YAKUSHEV, Lyudmila TERNOVA, Nataliia SAMARA, Yuliia PRYSIAZHNEKO

BASIC DIRECTIONS AND APPROACHES FOR SOCIAL REHABILITATION OF PARTICIPANTS IN COMBAT ACTIONS IN CURRENT EMERGENCY CONFLICTS.....78

Oleksii KLOCHKO, Anzhela POLYANYCHKO

IMPLEMENTATION OF THE EMPLOYMENT CONTRACT FROM ON THE LABOR MARKET: REALITIES AND PERSPECTIVES.....87

Науковий журнал

Ввічливість

Humanitas

Випуск 4

Коректура • Ірина Миколаївна Чудеснова
Комп'ютерна верстка • Алла Олександрівна Марєєва

Підписано до друку 01.11.2023
Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 10,93. Замов. № 1123/712. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.